

---

**Kritik mot en skolförvaltning för handläggningen av en anmälan rörande en friskola. – Fråga bl.a. om tjänstemän från förvaltningen, genom att ställa vissa frågor till företrädare för friskolan om religiös påverkan i undervisningen, kommit att beröra företrädarnas religiösa hemvist**

---

**Anmälan**

I en anmälan till JO framförde styrelsen för Föreningen Västerby Ekoskola (numera Västra Ekoskolan), genom ordföranden AA och rektorn BB, klagomål mot barn- och utbildningsförvaltningen i Nynäshamns kommun angående handläggningen av ett ärende rörande skolan. De anförde bl.a. följande.

BB blev uppringd av kvalitetsansvariga CC, barn- och utbildningsförvaltningen i Nynäshamns kommun, som ville boka ett möte. CC ville inte per telefon tala om vad saken gällde. Den 17 maj 2004 träffades BB, CC och barn- och utbildningschefen DD. Den sistnämnde berättade att en person som hade varit anställd på Västerby Ekoskola, men som hade slutat åtta år tidigare, hade tagit kontakt med förvaltningen och lämnat uppgifter bl.a. om att styrelsen för skolan är ”mormoninfluerad”. Vid mötet frågade tjänstemännen om det fanns/hade funnits mormoner på skolan, om någon i styrelsen är mormon och om BB själv är mormon. DD berättade också att han hade frågat rektor för en kommunal närliggande skola om denna hade ”märkt något annorlunda” med de elever som i årskurs 6 hade kommit till skolan från Västerby Ekoskola. Förvaltningen ville att underlag för hur undervisningen hade varit upplagd skulle ges in.

När skolans styrelse senare begärde att få ta del av de handlingar som fanns i ärendet uppgav förvaltningen att det inte fanns några handlingar eftersom det inte var fråga om något ärende.

**Utredning**

Barn- och utbildningsnämnden i Nynäshamns kommun anmodades att inkomma med utredning och yttrande över vad som hade framförts i anmälan. Som sitt remissvar lämnade nämnden ett av kommunjuristen EE upprättat yttrande i vilket anfördes följande.

### Bakgrund

I början av maj 2004 kontaktades barn- och utbildningschefen DD per telefon av en tidigare lärare vid Västerby Ekoskola angående verksamheten vid skolan. De träffades den 11 maj. Läraren uttryckte därvid en oro för att skolverksamheten var religiöst påverkad.

Vid ett möte den 17 maj träffades BB, rektor för Västerby Ekoskola, DD, barn- och utbildningsförvaltningen, och CC, barn- och utbildningsförvaltningen. Syftet med mötet var att informera rektor om vad som framförts till förvaltningen samt att bedöma om det fanns skäl att agera. Det var meningen att mötet med rektor skulle ske helt informellt.

Barn- och utbildningsförvaltningen anser sig tidigare ha haft ett gott samarbete med Västerby Ekoskola och har ej haft anledning att anmärka på skolans verksamhet.

### Handläggning

Västerby Ekoskola är en godkänd fristående skola. Den har med stöd av 9 kap. 6 § skollagen förklarats berättigad till bidrag från elevs hemkommun.

Av 9 kap. 11 § första stycket skollagen framgår att Skolverket är tillsynsmyndighet. Av andra stycket framgår att i fråga om fristående skolor som får bidrag enligt 6 § har den kommun där skolan är belägen rätt till insyn i verksamheten. Västerby Ekoskola är belägen i Nynäshamns kommun. Barn- och utbildningsnämnden har därmed rätt till insyn i skolverksamheten.

Kraven på en fristående skola framgår av 9 kap. 2 § skollagen. Bland annat skall utbildningen ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan skall förmedla samt skall skolan även i övrigt svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Inom ramen för dessa krav får en friskola ha en konfessionell inriktning.

Av 1994 års läroplan (Lpo 94) under rubriken Grundläggande värden framgår bl.a. följande.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell.

När den som framfört oro för Ekoskolans verksamhet inte vill framföra denna till Skolverket, uppstår en situation med olika handlingsalternativ. Barn- och utbildningsförvaltningen har därvid valt att själv försöka avgöra om det finns någon grund för oron.

Barn- och utbildningsnämnden anser att det har varit ett väl valt agerande att tillfråga kommunens rektor i Sorunda om vilka kunskaper rektorsområdet kan ha samt att kontakta rektor för Ekoskolan, dels för att informera rektor om att det pratas om Ekoskolan, dels för att försöka bilda sig en uppfattning om det finns någon grund för oron.

### Innehållet i samtal förda med Ekoskolans företrädare

Uppfattningen om vad som har sagts vid samtalen med Ekoskolan synes stämma i stora drag, men gå isär i några detaljer. I dessa detaljer har det inte gått att få en samstämmig bild. Tillgängligt material visar att Ekoskolans företrädare har uppfattat dessa detaljer på ett sätt, medan barn- och utbildningsnämndens personal har menat något annat. Vad parterna har sagt går inte alltid att klargöra. Således har kommunikationen mellan parterna inte fungerat tillfredsställande.

Barn- och utbildningsnämnden vill därför klargöra följande.

Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga är en kyrka med värderingar som såvitt nämnden känner till överensstämmer med vad som gäller för vårt samhälle. Det är därför inte primärt intressant vilken trosuppfattning Ekoskolans personal eller styrelseledamöter har, utan endast att skolverksamheten inte strider mot skollagen och dess följdlagstiftning. Skulle det däremot visa sig att rektor, som är pedagogiskt ansvarig, eller huvuddelen av styrelsen inte tillhör kyrkan faller i stort sett all oro för att styrelsen på ett icke tillåtet sätt skulle påverka skolverksamheten i en viss religiös riktning. Vad befolkningen i andra orter har för trostillhörighet har inte med den aktuella frågeställningen att göra. Lämpligheten i att från en myndighets sida föra samtal om människors tro kan diskuteras. Skall ett sådant samtal föras, kräver det i vart fall en stor försiktighet. Av Ekoskolans anmälan och kommunens utredning framgår med all tydlighet att barn- och utbildningsnämndens personal har misslyckats med att föra ett konstruktivt samtal.

#### Dokumentation

Enligt 15 § förvaltningslagen skall uppgifter som en myndighet får på annat sätt än genom en handling och som kan ha betydelse för utgången av ärendet antecknas av myndigheten, om ärendet avser myndighetsutövning mot enskild.

I 31 § förvaltningslagen finns därutöver en bestämmelse om att bl.a. 15 § inte gäller i sådana ärenden hos myndigheter i kommuner där besluten överklagas genom laglighetsprövning. Ett beslut till följd av barn- och utbildningsnämndens rätt till insyn enligt 9 kap. 11 § skollagen torde egentligen endast kunna bestå i en anmälan till Skolverket. Ett sådant beslut överklagas genom laglighetsprövning.

Barn- och utbildningsnämnden är inte tillsynsmyndighet enligt skollagen. De samtal som har förts utgör därför inte myndighetsutövning mot enskild. Barn- och utbildningsförvaltningen har därmed inte haft någon skyldighet att anteckna vad som har framkommit.

I fråga om lämpligheten i att ändå föra anteckningar finns skäl som talar både för och emot. Med hänsyn tagen till att endast en oro framförts om att skolverksamheten skulle ha varit olovligt påverkad och detta inte på något sätt blivit bekräftat samt att en spridning av icke korrekta uppgifter skulle kunna skada Ekoskolan, anser barn- och utbildningsnämnden att det var lämpligt att inte föra anteckningar.

Till nämndens remissvar var fogat den utredning som kommunjuristen EE hade gjort genom att föra samtal med DD och CC. I utredningen anfördes bl.a. följande.

DD har uppgett följande.

En person som för flera år sedan hade arbetat som lärare på Västerby Ekoskola tog kontakt med förvaltningen angående förhållandena på skolan. Han pratade med läraren i telefon och bedömde att det fanns skäl att träffa henne. Vid mötet uppgav hon att styrelsen för skolan var mormoninfluerad och att hon hyste oro för skolverksamheten. Hon satt i skolans styrelse från början och tyckte att styrelsen var toppstyrd av männen samt att styrelsearbetet bedrevs odemokratiskt och ojämnt. Hon var orolig för att mormoninflansen skulle påverka undervisningen. Hon tyckte inte detta var fallet under den tid hon arbetade på skolan, men hade under senare tid haft kontakt med folk i Sorunda, vilket hade fått henne orolig. Han föreslog att hon skulle kontakta Skolverket som är tillsynsmyndighet. Hon ville inte det, utan tyckte att det skulle skötas från kommunen.

Han tyckte att läraren gav ett seriöst intryck, men att det var lite tunt. Han funderade på om det utlösts av Knutbyhistorien. Efter att ha diskuterat situationen med CC, ringde CC och samrådde med Myndigheten för skolutveckling. Han ringde rektor för Sorunda rektorsområde som Ekoskolans elever normalt kommer till när de går ut Ekoskolan. Kommunens rektor hade inte märkt något speciellt med elever som kommer från Västerby Ekoskola.

CC satte ut ett möte för dem med rektor för Västerby Ekoskola. Vid mötet redogjorde han för vad läraren hade sagt och frågade om det var på detta sätt. Rektor sa att det var det absolut inte. Han och CC framförde inte några anklagelser. Frågeställningen var om skolverksamheten påverkades på ett otillåtet sätt på grund av att det var en mormoninfluerad styrelse. Därutöver var syftet att uppmärksamma rektor på att det från utomstående framförts en oro för detta. Innan mötet avslutades enades man om att rektor skulle skicka in arbetsplaner och kursplaner som utgör styrdokument. Det kändes som ett bra möte och som om även rektor hade tyckt det. Han tänkte inte gå vidare, eftersom det kändes som om samtalet med rektor hade gett betryggande svar och det inte hade framkommit något som hade bekräftat de misstankar som läraren hade framfört.

Rektor för Västerby Ekoskola hade informerat skolans styrelse om mötet. Styrelsen ville ha ett möte. Han och CC träffade därför rektor och tre styrelseledamöter. Ordföranden var på krigsstigen. Han gav samma redogörelse som han tidigare gett till rektor. Det var en irriterad och aggressiv stämning från styrelseledamöterna. Rektor var ganska tyst. Ordföranden meddelade att de inte skulle skicka in några planer, utan i så fall fick Skolverket begära det. Mötet var kort och avslutades med att ordföranden meddelade att han skulle JO-anmäla oss.

Han tror att han har använt uttrycken ”att styrelsen för skolan är mormoninflue” i samband med att ha refererat läraren och ”Detta är inget ärende, så det finns inga handlingar”.

---

Han har inte något minne av att frågor skulle ha ställts på det sätt som gjorts gällande i anmälan.

CC har uppgett följande.

På grund av ett telefonsamtal någon gång i maj diskuterade hon och DD Västerby Ekoskola. Hon hade tidigare inte hört något negativt om Ekoskolan och tyckte att hon hade en bra och öppen relation med skolans nya rektor. DD träffade kvinnan som hade ringt och pratade därefter med rektor i Sorunda. Själv ringde hon Myndigheten för skolutveckling, som tyckte att de skulle berätta för Ekoskolans rektor. Hon har pratat med kvinnan som ringde, men inte i sakfrågan.

Hon ringde och satte ut ett möte med BB (rektor för Ekoskolan). Med på mötet var BB, DD och hon. DD berättade vad kvinnan som hade ringt hade sagt. BB visste inte någonting om detta och visste inte vad mormoner är. De diskuterade saken. BB föreslog att hon skulle skicka Ekoskolans planer. Hon och DD sa ja.

Efter mötet var frågan utagerad. Det fanns inte någon grund att vidta några åtgärder, eftersom det kändes som att det inte var någon risk för verksamheten.

BB ringde måndagen efter mötet och ville ha ett möte mellan Ekoskolans styrelse och barn- och utbildningsförvaltningen. Vid mötet beskyllde Ekoskolans ordförande oss för att utan grund ha beskyllt skolan för att vara mormonsk och att vi borde ha kontaktat styrelsen och inte rektor. DD svarade att vi tyckte det var rätt att informera rektor och berättade på nytt om den information han hade fått. Det blev ett kort möte. Ekoskolans ordförande sa att de skulle JO-anmäla oss, varefter mötet avslutades.

Hon tror att hon ungefär har sagt ”Vi ville se hur du reagerade och de hade vi ju inte kunna gjort om jag talade om detta på telefonen”. Vad gäller nästa citat i anmälan så kan hon ha sagt något liknande, men definitivt inte med den formuleringen. ---  
Hon tror att DD ungefär har sagt ”Detta är inget ärende, så det finns inga handlingar”. Hon känner inte igen frågorna i övrigt, men samtal fördes om mormoner och skolan. Att fråga BB om hon var mormon var ju onödigt, eftersom hon inte visste vad mormoner var.

Styrelsen för Föreningen Västra Ekoskolan vidhöll de uppgifter som hade lämnats i anmälan.

I beslut den 12 april 2005 anförde *JO André* följande.

### **Bedömning**

Av utredningen framgår att Västra Ekoskolan är en godkänd fristående skola som har förklarats berättigad till bidrag från elevs hemkommun (9 kap. 6 § skollagen, 1985:1100). Såsom nämnden har anført i sitt remissvar har i sådana fall kommunen där skolan är belägen rätt till insyn i verksamheten (9 kap. 11 § andra stycket skollagen).

Det har framkommit att förvaltningen i maj 2004 blev kontaktad av en person som tidigare hade varit anställd som lärare vid skolan och att denna person (nedan kallad FF) uttryckte sin oro för att skolans verksamhet var ”religiöst påverkad” på grund av att ledamöter i styrelsen för skolan var mormoner, dvs. medlemmar i Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga. FF ville inte själv vända sig till Skolverket, som är tillsynsmyndighet för utbildningen vid den aktuella skolan.

Av 9 kap. 2 § första stycket skollagen framgår de krav som ställs på en fristående skola. Utbildningen vid en fristående skola skall bl.a. ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som, såvitt här är i fråga, grundskolan skall förmedla. Vidare gäller bl.a. att skolan även i övrigt skall svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Inom ramen för de krav som anges i bestämmelsens första stycke får en fristående skola ha en konfessionell inriktning (andra stycket). Av 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94), avsnittet Skolans värdegrund och uppdrag, framgår att undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell.

Det har visserligen inte framkommit något närmare om vilka uppgifter som FF lämnade i fråga om hur eventuella ”mormoninflenser” bland styrelseledamöterna skulle påverka undervisningen i skolan. Jag har dock inte underlag för att kritisera förvaltningen för att den bedömde att det fanns behov av att ta kontakt med skolan för att informera om uppgifterna och diskutera vissa frågor rörande skolans verksamhet. Att förvaltningen valde att vända sig till rektor för skolan ger inte heller anledning till någon invändning från min sida.

När det gäller tjänstemännens agerande vid mötet den 17 maj 2004 vill jag inledningsvis framhålla den skillnad som föreligger mellan att ställa frågor rörande eventuell religiös påverkan beträffande undervisningen respektive att fråga huruvida olika personer med anknytning till skolan tillhör ett visst trossamfund.

Enligt 2 kap. 1 § 6 regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna tillförsäkrad religionsfrihet, dvs. frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion. Varje medborgare är vidare, enligt 2 kap. 2 § regeringsformen,

gentemot det allmänna skyddad mot tvång att ge till känna sin åskådning i bl.a. religiöst hänseende.

Anmälarna har uppgett att tjänstemännen frågade rektor om hon respektive någon i styrelsen är mormon. Då nämnden har tillbakavisat detta står uppgift mot uppgift i denna del. Det är således inte utrett att det vid mötet ställdes frågor om enskilda personers tillhörighet till visst trossamfund. Jag bedömer det inte som sannolikt att ytterligare utredningsåtgärder skulle bringa klarhet i vad som i alla delar sades vid mötet. Det står emellertid klart att det samtal som fördes berörde människors tro. Med hänsyn till de klagomål som har framförts kan det konstateras att förvaltningen i vart fall inte lyckades hantera saken med den särskilda försiktighet som krävs vid ett sådant samtal.

I anmälan har även framförts klagomål angående att det vid förvaltningen inte finns någon dokumentation i fråga om de uppgifter som FF lämnade. Jag delar nämndens uppfattning att det inte har förelegat någon skyldighet på grund av bestämmelserna i förvaltningslagen att dokumentera ifrågavarande uppgifter. Även när det inte föreligger en dokumentationsskyldighet kan dock självfallet omständigheterna vara sådana att det ändå är lämpligt att dokumentation sker.

I förevarande fall ansåg förvaltningen uppenbarligen att FF:s uppgifter var av den karaktären att det fanns skäl att ta en kontakt med skolan. I en sådan situation är det för alla berörda viktigt att det inte uppstår någon osäkerhet om vilka uppgifter som saken gäller. Till detta kommer att för det fall förvaltningen hade funnit skäl att gå vidare i saken, dvs. att göra en anmälan till Skolverket, hade FF:s uppgifter utgjort en del av underlaget för anmälan. Sammanfattningsvis anser jag att de aktuella uppgifterna borde ha dokumenterats av förvaltningen.

Vad som i övrigt har anförts i anmälan föranleder inte något uttalande från min sida.

Med de delvis kritiska uttalanden som har gjorts avslutas ärendet.